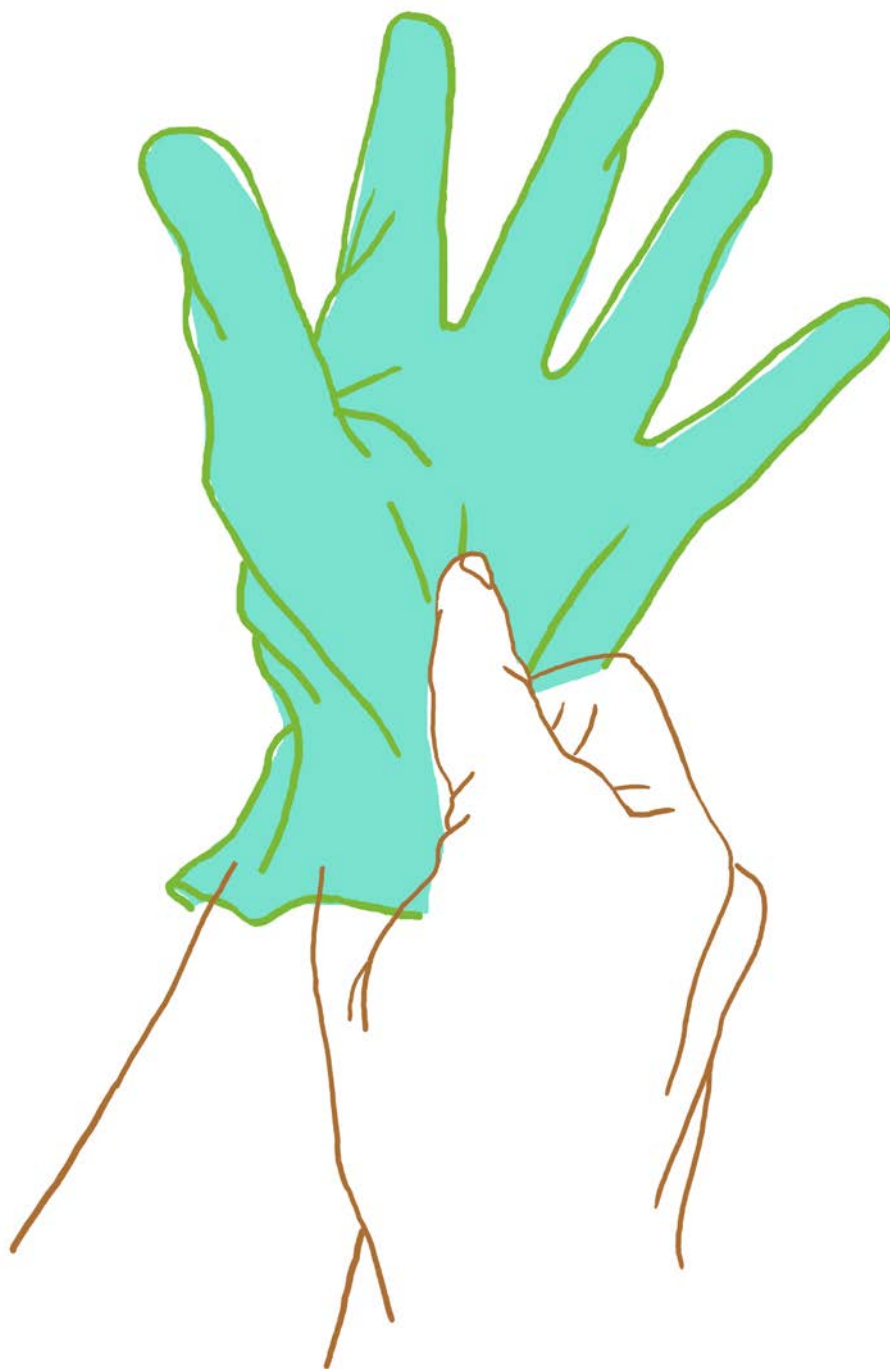

Gummiallergier i arbetslivet

Gummi i kontakt med huden kan framkalla två helt skilda former av allergi, kontaktallergiskt eksem orsakat av kemikalietillsatser i gummit och kontakturtikaria utlöst av naturgummilatem, ofta benämnd latexallergi. Dessa två allergiformer skiljer sig i klinisk bild, diagnostik och preventiva åtgärder.

Vad är gummi?

De tidiga gummiprodukterna tillverkades av naturgummimassa, som framställs av saven (latexen) från gummiträdet *Hevea brasiliensis*. Efter tillsats av olika kemikalier vulkaniseras gummit vid hög temperatur för att det ska få rätt elasticitet och hållbarhet.

Tillgången på naturgummi täcker inte efterfrågan så den största delen av dagens gummi-produkter tillverkas av syntetisk gummimassa (syntetgummi) som finns i olika kvaliteter. Gemensamt för naturgummi och syntetgummi är att de kemikalier som används för vulkanisering och åldringsskydd delvis finns kvar i de färdiga produkterna.

Gummiprodukter i arbetslivet

Både naturgummi och syntetgummi förekommer ofta i arbetslivet. Användning av gummihandskar är den vanligaste orsaken till allergi mot gummi. Handskar tillverkas för olika ändamål i både natur- och syntetgummi. Är de tillverkade i naturgummilatem kallas de vanligen för latexhandskar. I handskar av syntetgummi används nitril-, kloropren-, fluor- och butylgummi.

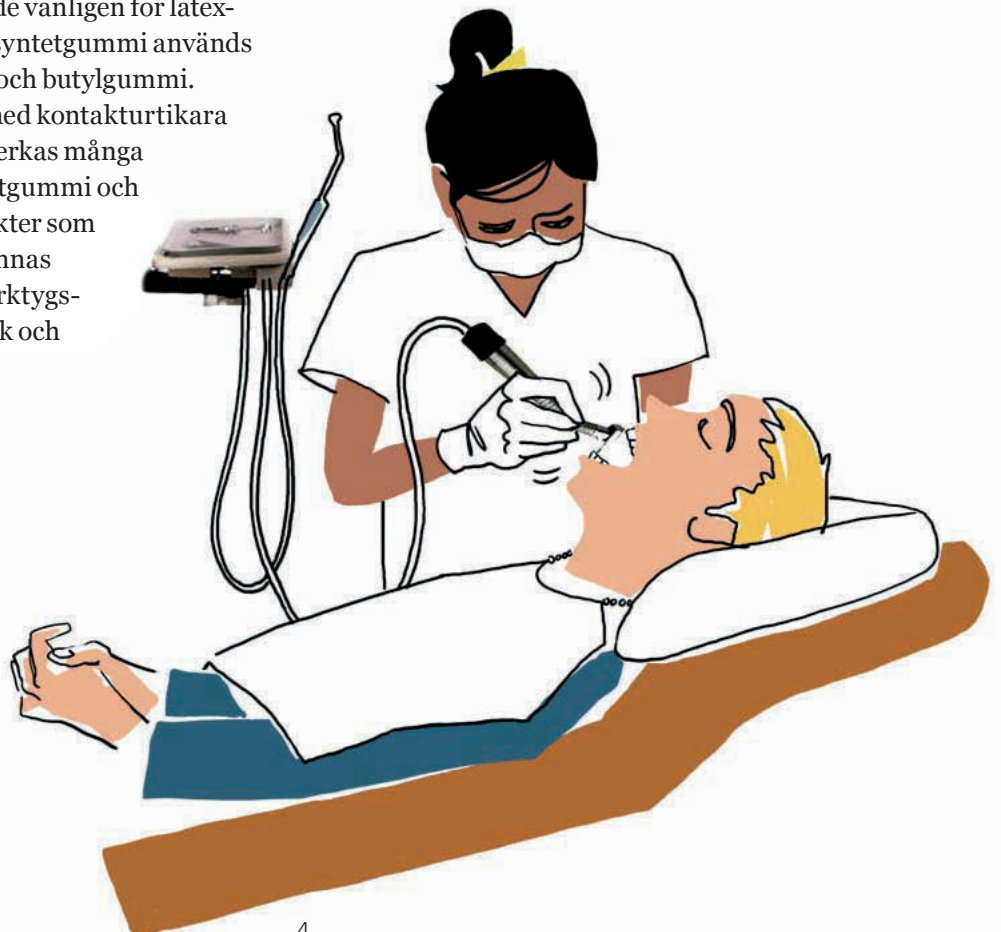
På grund av problem med kontakturtikaria av naturgummilatem tillverkas många skyddshandskar av syntetgummi och plast. Bland andra produkter som ofta är av gummi kan nämnas skyddsmasker, kablar, verktygshandtag, packningar, däck och skomaterial.

Two former av allergi

- *Allergiskt kontakteksem mot kemikalierna i gummimaterial.* Kan framkallas av såväl naturgummi som syntetgummi.
- *Kontakturtikaria mot naturgummilatem.* En IgE-medierad allergi riktad mot proteiner i naturgummilatem – kallas ofta latexallergi vilket kan vara problematiskt då begreppet latex inte enbart används för att beteckna naturgummilatem. I detta faktablad står begreppet latex för naturgummilatem från trädet *Hevea brasiliensis*.

Allergiskt kontakteksem

De kemikalier som finns kvar i gummi efter tillverkningen, såsom tiuramer, merkaptobenzotiazoler och parafenylendiaminer, kan framkalla kontaktallergiskt eksem. Den vanligaste utlösande orsaken är skyddshandskar av gummi. Kontaktallergin är bestående även sedan det akuta eksemet läkt.

Symtom

Man kan få ett mer eller mindre akut eksem där huden varit i kontakt med gummi, till exempel under gummihandskar, skyddsmasker eller resårer. Eksemet kan uppstå efter någon timme men kommer oftast efter något dygn. Vid kontakt-eksem ses rodnad, klåda och ibland även små blåsor och fjällning.

Diagnostik

Diagnos kan fastställas av hudläkare genom lapp-test (epikutantest) på ryggen. I den svenska basserien för lapp-test ingår tre mixer med totalt elva gummikemikalier, dessutom finns ytterligare kemikalier som kan testas. Vid eksemutredning används ofta en bit av själva gummiprodukten för test. Testet avläses på dag tre och dag sju efter testpåläggningen. Vid positiva reaktioner ser man ett minieksem på platsen för det aktuella ämnet.

Behandling

Den bästa behandlingen är att helt undvika hudkontakt med det man är allergisk mot. Vissa gummikemikalier har även andra användningsområden, till exempel tiuramer i Antabus, Tenutex och i målarfärger, vilket är viktigt att informera patienten om. Har man ett eksem minskar ofta symtomen vid behandling med kortisonkrämer och mjukgörande.

Latexallergi

Vid latexallergi framkallar kontakt med naturgummi snabbt klåda, rodnad och ibland tydliga nässelutslag. Symtomen uppträder inom några minuter efter hudkontakten och klingar av inom någon timme. Även allmänna allergiska symtom kan utlösas i form av allergisk snuva, ögonirritation med klåda och svullnad, samt allergisk astma. Detta gäller speciellt vid kontakt med handskpuder som kan överföra allergen från naturgummi.

Allergi mot naturgummilatex är en känd orsak till astma hos vårdpersonal som vistas i utrymmen där pudrade latexhandskar används. Som vid alla allergiformer kan symtomens svårighetsgrad variera starkt, både mellan individer och vid olika tillfällen.

Vid kraftig latexallergi kan en allergisk chock, så kallad anafylaxi, uppträda. Risken är störst när extremt allergiska individer exponeras för naturgummi i samband med kirurgiska ingrepp, gynekolog- och röntgenundersökningar eller hos tandläkare då operationsområden och slemhinnor exponeras för handskar och annan medicinsk utrustning som innehåller naturgummilatex.

Hur vanligt är latexallergi?

Personer med atopi och benägenhet för allergiska reaktioner, till exempel mot pollen och pälsdjur, har en ökad risk att utveckla latexallergi. Mest utsatta är de som använder skyddshandskar av gummi i arbetet – i första hand vårdpersonal, men även frisörer och personer med livsmedelshantering. Upp emot 5 % av sjukvårdspersonal kan ha utvecklat latexallergi, men övergång till syntethandskar och opudrade latexhandskar i vården har visat sig kunna minska förekomsten.

Hos barn förekommer latexallergi speciellt hos de som tidigt i livet utsatts för ett flertal operativa ingrepp. Bland barn med ryggmärgsbräck har latexallergi iakttagits hos upp emot 50 %, men om latexfri vård initieras förhindras uppkomsten. Det är inte ovanligt att latexallergiker samtidigt är allergiska mot andra ämnen, särskilt mot födoämnen som banan, avokado, kiwi och kastanj.

Diagnostik

För att ställa diagnosen latexallergi är anamnesen väsentlig. Har reaktioner framkommit vid kontakt med gummihandskar, ballonger, kondomer eller andra föremål av naturgummi? Har patienten haft allergiska reaktioner i samband med läkar- eller tandläkarbehandling?

Vid allergi kan specifika IgE-antikroppar mot latexallergen påvisas i blodprov, så kallat RAST-prov. Pricktest med latexallergen, som är ett känsligare test, kan utföras av allergolog och vid vissa hudkliniker. Pricktest anses känsligare än RAST-prov men bör endast utföras vid klinik med särskild erfarenhet av denna patientgrupp.

Behandling

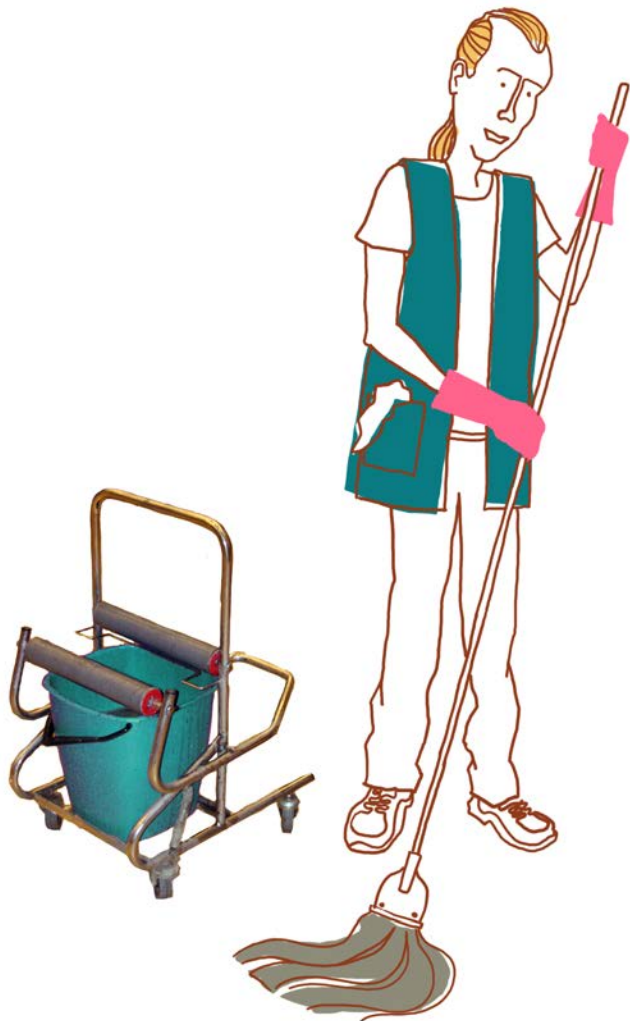
Att undvika hud- och slemhinnekontakt med naturgummi är det viktigaste ledet i behandlingen. Arbetshandskar av plast eller syntetgummi ska ersätta latexhandskar. I vårdssituationer ska läkare och tandläkare informeras om att de ska

”ge latexfri vård”. Om allergiska symtom utvecklas ska de behandlas som andra IgE-medierade reaktioner. Personer med starkt utvecklade allergi ska få tillgång till akutmediciner och informeras av läkare om hur akuta reaktioner ska handläggas.

Prevention

Att förebygga allergiskt kontakteksem mot gummikemikalier

Eftersom kemikalierna är desamma i naturgummi- och syntetgummiprodukter bör exponering för båda dessa gummisorter i möjligaste mån undvikas. Där plastalternativ finns att tillgå är dessa att föredra ur allergisynpunkt. Gummihandskar tillverkas idag med lägre halter av kemikalier än tidigare. Vid tillverkningen görs också försök att undvika eller minska halten av de mest allergiframkallande kemikalierna. Det är svårt att få tillgång till deklaration på kemikalieinnehåll i gummiprodukter. Därför bör all hudkontakt med gummi undvikas vid kontaktallergi.

Att förebygga latexallergi

Vid latexallergi är det hud- och slemhinnekontakt med handskar och andra produkter tillverkade av naturgummi som framkallar allergin. Produkter som är tillverkade av syntetgummi utan tillsats av naturgummi och av plast kan inte framkalla den latexallergiska reaktionen.

Förebyggande åtgärder mot latexallergi har införts framför allt inom sjukvården. På många håll används medicinska handskar av nitrilgummi eller vinylplast. Om latexhandskar används ska de vara opudrade, för att förhindra luftburen spridning av latexallergen.

Inom sjukvården ska vissa patientgrupper kunna behandlas i helt latexfri vårdmiljö, detta gäller latexallergiska individer och barn som kräver upprepade operationer under småbarnsåren. Vid flera operationsavdelningar finns rutiner för att skapa en operationsmiljö som är fri från naturgummilTEX.

Inköp och användning av handskar

Vid yrkesarbete med skyddshandskar gäller Arbetsmiljöverkets föreskrifter om användning av personlig skyddsutrustning (AFS 2001:3). Arbetsgivaren ska bekosta nödvändig personlig skyddsutrustning och se till att den finns tillgänglig. Utrustningen ska vara anpassad till användarens hälsotillstånd och får inte i sig innebära en risk för användaren.

För medicinska handskar gäller i Sverige europastandard SS/EN 455 Engångshandskar för sjukvård. I del 3 av denna standard – Krav och provningsmetoder för biologisk utvärdering – behandlas risker för allergi och andra biverkningar av handskar samt märkning av handskar. Standarder för medicinska handskar kan köpas från SIS Förlag AB, www.sis.se.

Produkter som kan innehålla naturgummilatex

Sjukvårds- och operationshandskar

Sjukvårdsartiklar, t.ex. katetrar, röntgen- och narkosutrustning

Textillim

Ballonger, gummisnoddar, gummileksaker

Bad- och frisörmössor

Klistrande gummering på kuvert

Hushålls- och industrihandskar

Kondomer, pessar

Munskydd, skyddsmasker

Gummiduk vid behandling hos tandläkare (kofferdam)

Produkter utan naturgummilatex

Operationshandskar

Grammex PF IsoDerm,

Grammex PF Dermaprene

Biogel Neotech Biogel Skinsense

Sempermed Syntegra IR

Duraprene

Neolon

Undersökningshandskar

Plasthandskar tillverkade av polyvinylklorid (PVC)

polyuretan (PU) och polyeten (tunn plastfolie)

Handsakar av nitrilgummi

Hushålls- och industrihandskar

Plasthandskar tillverkade av polyvinylklorid (PVC)

och polyuretan (PU)

Syntetgummihandskar

Kondomer

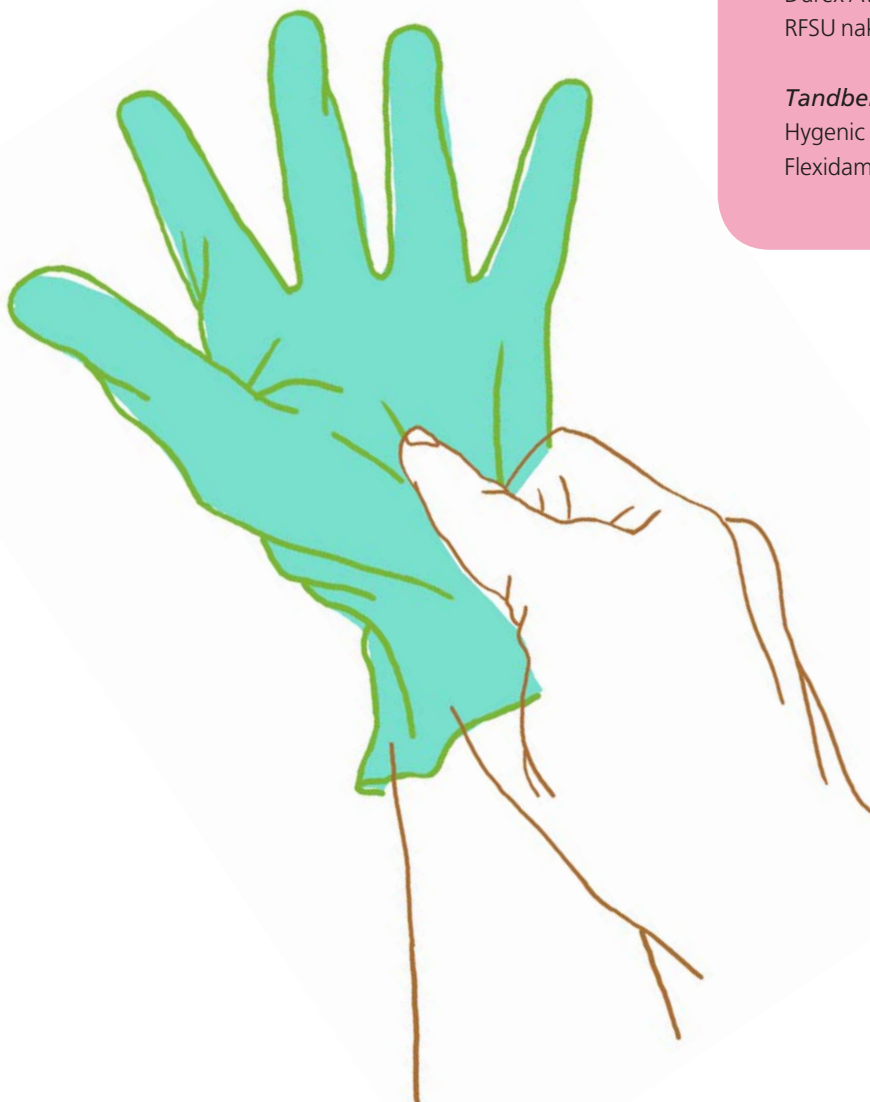
Durex Avanti

RFSU naked

Tandbehandlingsduk (kofferdam):

Hygenic Non-Latex kofferdam

Flexidam non late

KONTAKTPERSONER

Ann-Catrin Kaaman, överläkare

ann-catrin.kaaman@sll.se

